

Zgoraj: Postojnska vrata – prometni koridor Trst-Ljubljana. Spodaj: razvoj prometnih koridorjev je bil pogojen s specifično konfiguracijo ozemlja oziroma njegovo prehodnostjo. Srednjeveško prometno omrežje na območju Ljubljanskih vrat. (vir: Miha Kosi)

Top: Postojnska Gate – traffic corridor Trst-Ljubljana. Bottom: Mediaeval traffic network in the area of the Ljubljana Gap. (source: Miha Kosi)

Razstava obravnava sorazmerno lahko prehodno območje med pogorjem Alp na eni in Jadranskim morjem in Dinarskim gorstvom na drugi strani. Gre za terensko najugodnejšo povezavo med Apeninskim polotokom in osrednjo Evropo, nanjo pa se neposredno navezujeta dve imeni: Postojnska oziroma Ljubljanska vrata.

Z imenom Postojnska vrata ponavadi označujemo prehod med hribovji Nanosa in Hrušice ter Javorniki, po katerem poteka prometni koridor Trst-Ljubljana. V širšem pomenu se to poimenovanje nanaša na ves koridor. Ime Ljubljanska vrata pa se ponavadi nanaša na celotno prehodno območje v ožini med Alpami in Jadranom. Kot tako vsebuje več koridorjev, med katerimi sta Postojnska vrata in povezava po Kanalski dolini in čez Celovško kotlino le najpomembnejša. V svetovni literaturi je to območje imenovano "Ljubljana Gap".

Gre za obsežno območje, ki ga je bilo mogoče zapreti oziroma nadzorovati le s sistematičnim utrjevanjem. Predpogoj za nastanek obrambnih sistemov pa je obstoj skupnosti, ki ji njena gospodarska moč in politična organiziranost omogočata, da se lahko loti podviga, ki nujno zahteva razmišljanje in načrtovanje na strateški ravni.

Praviloma gre torej za centralizirane državne tvorbe. Študija "Utrdbe na Slovenskem", ki jo je zavod Ad Pirum v letih 2007-2008 pripravil za redno letno ekskurzijo mednarodnega akademskega utrdboslovnega združenja Fortress Study Group (FSG), in ki je služila kot teoretična podlaga za pričujočo razstavo, je zato zajemala naslednje utrdbene sisteme:

UVOD

- Claustra Alpium Iuliarum,
- utrdbe nekdanje Koroške,
- Rupnikova linija,
- Alpski zid (Vallo Alpino) in
- Soško fronto kot primer sistematičnega poljskega utrjevanja ad-hoc vzpostavljene frontne črte.

Predantična gradišča niso bila obravnavana, čeprav imamo primere, kot denimo na severem robu Istre, ko njihova razporeditev nakazuje težnjo sistematičnega nadzovanja izhoda tako imenovane Jantarne poti na Jadrano. Pač pa so bili na podlagi posveta s profesorjem Petrom Fistrovom dodatno vnešeni renesančni gradovi in protiturški tabori.

Renesančni gradovi, ki so sicer izrazit primer utrjenega individualnega bivališča, predstavljajo namreč skupaj s protiturškimi tabori, utrjenimi mesti in utrjenimi samostani svojevrstno obrambno mrežo proti turškim vpadam. Zato pa imajo vse značilnosti sistematičnega utrjevanja renesančna mesta-trdnjave, ki so nastajala v šestnajstem stoletju in so bila sistematično dograjevana vse do konca osemnajstega stoletja. Izmed njih posebej omenjamo Gradišče in Palmanovo, ki sta vsaka s svoje strani branili avstrijsko-beneško mejo.